

Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans

Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet

Slutbetänkande av Huvudmannaskapsutredningen

Stockholm 2023

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2023:9

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2023

ISBN 978-91-525-0554-0 (tryck)

ISBN 978-91-525-0555-7 (pdf)

ISSN 0375-250X

Sammanfattning

Huvudmannaskapsutredningen har haft i uppdrag att analysera och lämna förslag på hur insatsen personlig assistans kan organiseras i ett statligt huvudmannaskap. Förslaget ska syfta till en ändamålsenlig reglering som skapar långsiktiga och stabila förutsättningar för insatser av god kvalitet och som präglas av hög rättssäkerhet och möjligheter till uppföljning och kontroll.

I uppdraget har ingått att analysera för- och nackdelar med ett förändrat huvudmannaskap för personlig assistans. Utredningen har undersökt flera lösningar, men valt att avgränsa analysen av för- och nackdelar till tre alternativ: nuvarande ordning med ett delat huvudmannaskap, ett samlat statligt huvudmannaskap och ett samlat kommunalt huvudmannaskap.

Därutöver har utredningen haft i uppdrag att

- föreslå hur ett statligt huvudmannaskap kan utformas,
- överväga förslag till alternativa lösningar till ett statligt huvudmannaskap, beskriva organisatoriska och finansiella förändringar och beräkna kostnaderna och finansiering för var och en av de alternativa lösningar som föreslås,
- lämna förslag om hur överföring och anpassningar av kommunala beslut om personlig assistans till assistansersättningen enligt socialförsäkringsbalken kan genomföras.

Ett statligt huvudmannaskap är att föredra framför nuvarande ordning och ett kommunalt huvudmannaskap

Vi bedömer att alla alternativ har för- och nackdelar, men att ett statligt huvudmannaskap är att föredra framför både nuvarande ordning och ett kommunalt huvudmannaskap. Utredningen bedömer att ett

statligt huvudmannaskap är det alternativ som bäst bidrar till långsiktiga och stabila förutsättningar för insatsen personlig assistans.

Vår analys visar att ett statligt huvudmannaskap skapar förutsättningar för ökad likvärdighet och rättssäkerhet i bedömningen av rätten till personlig assistans. Ett statligt huvudmannaskap skapar även bättre förutsättningar för arbetet mot felaktiga utbetalningar och välfärds-kriminalitet. Eftersom staten är en större ekonomi har den även bättre förutsättningar att klara av situationer där behovet av eller kostnaderna för personlig assistans ökar mycket eller oväntat. Ett statligt huvudmannaskap bör därmed även minska risken för att det uppstår situationer där ekonomiska överväganden påverkar en enskilds rätt till insatsen. Med ett statligt huvudmannaskap kommer man även till rätta med flera av de problem som dagens delade huvudmannaskap leder till.

Även om det finns fördelar med ett kommunalt huvudmannaskap har vi inte sett att dessa är tillräckligt starka för att vi ska föreslå ett alternativ till ett statligt huvudmannaskap. Det beror främst på att vissa av de nackdelar som skulle följa med ett kommunalt huvudmannaskap är svåra att lösa. Vi bedömer också att det skulle vara svårare att föra över och anpassa cirka 15 000 statliga beslut om assistansersättning till kommunerna än att föra över och anpassa cirka 5 000 kommunala beslut till staten.

Det finns även nackdelar med ett statligt huvudmannaskap. Det handlar främst om att avståndet mellan assistansanvändarna och huvudmannen ökar och att olika huvudmän behöver samordna sig och sina insatser för att de enskilda ska få sina behov tillgodosedda. Vi bedömer att flera av dessa nackdelar går att hantera genom de åtgärder som vi föreslår.

Ett statligt huvudmannaskap skapar inte ensamt långsiktiga och stabila förutsättningar för insatsen

Ett statligt huvudmannaskap är ett första steg på vägen mot att skapa långsiktiga förutsättningar för den personliga assistansen. Det kommer att leda till ökad likvärdighet över landet och ökad stabilitet och legitimitet för insatsen och systemet. Samtidigt är det viktigt att ha rimliga förväntningar på vilka frågor och problem som ett statligt huvudmannaskap löser.

Enligt regeringens direktiv ska våra förslag syfta till en ändamålsenlig reglering som skapar långsiktiga och stabila förutsättningar för insatser av god kvalitet och som präglas av hög rättssäkerhet och möjligheter till uppföljning och kontroll. Vi har fäst stor vikt vid detta syfte, men kan konstatera att det delade huvudmannaskapet bara är en av flera frågor och problem som är viktiga att lösa för att man ska nå detta syfte.

Flera av dessa frågor och problem ligger utanför våra direktiv. Det handlar till exempel om vad för behov som ska krävas för att man ska få rätt till personlig assistans, hur behovsbedömningen ska gå till, i vilken utsträckning det ska ske en kontinuerlig omprövning av rätten till assistansersättning och vad som ska räknas som väsentligt ändrade förhållanden.

Utredningen vill understryka att ett förändrat huvudmannaskap förbättrar möjligheterna till men är inte ensamt tillräckligt för att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för en insats av god kvalitet och som präglas av hög rättssäkerhet och möjligheter till uppföljning och kontroll. Om regeringen och riksdagen vill åstadkomma detta behöver man därför i ett nästa steg också ta sig an dessa frågor och problem.

Staten ska ansvara för beslut och finansiering av personlig assistans

Utredningen föreslår att staten (genom Försäkringskassan) ska ha ett samlat huvudmannaskap för beslut om och finansiering av insatsen personlig assistans. Statens ansvar ska även fortsättningsvis utgöras av assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken. Det innebär att all personlig assistans i framtiden ska beslutas och finansieras av Försäkringskassan inom ramen för assistansersättningen. Det finns flera skäl till detta, men det handlar främst om att det skapar förutsättningar för största möjliga valfrihet för de försäkrade.

Bestämmelserna som reglerar kommunernas uppgift som huvudman för att besluta om och finansiera insatsen upphävs.

I ett statligt huvudmannaskap ska Försäkringskassan även ansvara för ansökningar om tillfälligt utökad assistans. I vissa fall kan behov av tillfälligt utökad assistans uppstå och behöva tillgodoses snabbt. Det är därför viktigt att Försäkringskassan skapar förutsättningar för att hantera sådana ansökningar i en särskild ordning. Såväl

Försäkringskassan som regeringen bör följa upp handläggningstiderna för ansökningar om assistansersättning och ansökningar om tillfälligt utökad assistans efter en övergång till ett statligt huvudmannaskap.

Kommunerna ska även fortsättningsvis utföra assistans om den enskilde begär det

Vi föreslår att kommunerna ska fortsätta att utföra personlig assistans om den enskilde begär det. Detta eftersom det behöver finnas en yttersta garant för att den enskilde får den insats som hen har rätt till. Det kan röra sig om situationer där det inte finns någon annan anordnare att välja på eller där en anordnare inte kan utföra all assistans som den enskilde har rätt till. Det kommunala utföraransvaret regleras genom en ny bestämmelse i LSS.

Det främsta skälet till att kommunerna ska ha kvar detta ansvar är att de har den organisation, kunskap och erfarenhet som krävs för att tillhandahålla och utföra tjänsten. Det skulle vara mycket svårt för staten att på ett effektivt sätt bygga upp en utförarorganisation som täcker hela landet. Sett ur ett offentligeconomiskt perspektiv skulle det sannolikt bli mer kostsamt att bygga upp och bibehålla en sådan organisation över tid än att bygga vidare på den verksamhet som kommunerna redan bedriver.

I ett statligt huvudmannaskap ska sjuklönekostnader ersättas genom timschablonen

Vid en övergång till ett statligt huvudmannaskap får arbetsgivarna ansvar för sjuklönekostnaderna för sina personliga assistenter. Det har tidigare ingått i det kommunala basansvaret men bör genom en ny bestämmelse i socialförsäkringsbalken hanteras av staten inom ramen för schablonersättningen.

För att kompensera arbetsgivarna för dessa kostnader föreslår vi att timschablonen höjs med 4,35 kronor i 2022 års nivå. Även denna del av schablonen bör räknas upp årligen med samma procentsats som den ordinarie ersättningen.

När det gäller de som anställer sina egna personliga assistenter behövs det en särskild ordning för att hantera kostnader för sjuklöner.

Detta eftersom det finns särskilda redovisningsregler som begränsar möjligheterna att låta även denna grupp få täckning för dessa kostnader genom schablonen. Vi föreslår därför att den ordning som gäller enligt 6 § andra stycket förordningen (1993:1091) om assistansersättning ska fortsätta att gälla vid ett statligt huvudmannaskap. Det innebär att de enskilda i första hand ska använda beviljade timmar för kostnader för sjuklöner, i den mån timmarna inte redan har använts. Om beviljad tid inte räcker för att ersätta sjuklönen får den enskilde ansöka om tillfälligt utökad assistansersättning för den delen som gäller kostnader i samband med en personlig assistents sjukdom.

Den nuvarande kvalifikationen för personlig assistans enligt LSS ska fortsätta att gälla

Utredningen föreslår att nuvarande kvalifikation för rätt till personlig assistans enligt LSS behålls i ett statligt huvudmannaskap. Det innebär att den undre gränsen för rätt till assistansersättning med i genomsnitt över 20 timmar i veckan tas bort. Försäkringskassan ska därmed pröva en enskilds rätt till assistansersättning utan någon undre gräns uttryckt i författning. Prövningen ska göras genom en individuell bedömning av den enskildes behov av stöd och service utifrån kvantitativa och kvalitativa aspekter. Med kvantitativa aspekter avses vilken tidsmässig omfattning en enskilds stödbehov har och med kvalitativa aspekter avses andra faktorer i den enskildes stödbehov.

Syftet med förslaget är att göra det möjligt för Försäkringskassan att göra en helhetsbedömning utifrån en individs samlade behov av stöd och service. En sådan möjlighet är särskilt angelägen när en enskilds grundläggande behov inte når upp till en viss tidsgräns men det ändå står klart att personen behöver hjälp i sin dagliga livsföring för att kunna leva som andra.

Vi bedömer att förslaget ligger i linje med intentionerna i assistansreformen och med vad som har uttryckts i olika domar i högsta instans. Vi bedömer också att kvalifikationen är det alternativ som bäst lever upp till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Det bör inte framgå av lag vilka kvalitativa aspekter som ska ges företräde och hur dessa ska vägas samman vid bedömningen av en

individs behov av hjälp med grundläggande behov. Skälen till detta är dels att vi inte har i uppdrag att föreslå några förändringar som påverkar den enskildes rätt till personlig assistans, dels att vi bedömer att det skulle motverka syftet med vårt förslag att behålla nuvarande kvalifikation. Detta eftersom en sådan precisering skulle minska Försäkringskassans möjligheter att se till den enskildes samlade behov av stöd och service. Detta är särskilt viktigt med tanke på att de grundläggande behoven kan ändras över tid och därmed även vilka potentiella aspekter som kan bli aktuella i ett ärende. Det är därför inte möjligt eller önskvärt att på förhand precisera vilka aspekter som Försäkringskassan får eller ska ta hänsyn till i sin bedömning.

Vi lämnar även ett alternativt förslag till kvalifikation

Utredningen bedömer att kvalifikationen är en viktig del för att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för insatsen personlig assistans. Vi lämnar därför två förslag till kvalifikation. Detta eftersom vi bedömer att det är viktigt att regeringen kan välja mellan olika alternativ i den fortsatta beredningen.

Vårt alternativa förslag till kvalifikation innebär att rätten till assistansersättning ska bestämmas genom en sammanvägd bedömning av grundläggande och andra personliga behov med en fast tidsgräns. För att få rätt till assistansersättning ska den enskildes behov av hjälp med de grundläggande behoven uppgå till i genomsnitt mer än 3 timmar i veckan samtidigt som hela stödbehovet ska uppgå till i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan.

Kommunerna ska inte längre medfinansiera assistansersättningen

Vi föreslår att kommunerna inte längre ska vara skyldiga att medfinansiera de första 20 timmarna per vecka av assistansersättningen.

Vi har inte hittat några indikationer på att kommunerna minimerar sina kostnader för LSS genom att få enskilda att ansöka om assistansersättning i stället för andra kommunala insatser. Vår analys indikerar snarare att kostnader har förskjutits från staten till kommunerna under senare år.

En kommunal medfinansiering av assistansersättningen i en ordning där staten är ensam huvudman för insatsen innebär dessutom vissa problem och principiella överväganden som inte är lätta att hantera. Vi anser därför att medfinansieringen bör avskaffas i samband med en övergång till ett statligt huvudmannaskap. Detta eftersom beslut om och finansiering av verksamhet bör hållas ihop. Men det handlar även om att medfinansieringen leder till administrativa kostnader som är svåra att motivera i ett statligt huvudmannaskap.

God kvalitet bör definieras tydligare

Utredningen föreslår att arbetet med god kvalitet ska kompletteras med regler för att säkerställa den enskildes självbestämmande. Detta för att personlig assistans på ett mer ändamålsenligt vis ska svara upp mot målen för insatsen. Vad som avses med god kvalitet i fråga om självbestämmandet ska därför förtydligas i LSS. Förslaget syftar till att stärka den enskilde i uppgiften att följa upp att personlig assistans utförs med god kvalitet.

Kommunen bör ha en fortsatt roll för att kontrollen ska fungera i ett statligt huvudmannaskap

Vid en övergång till ett statligt huvudmannaskap kommer avståndet mellan huvudmannen och assistansanvändarna att öka. Utredningen bedömer därför att det finns skäl för att låta kommunerna ha en fortsatt roll i kontrollsystemet. Vi föreslår därför att kommunerna ska kunna anmäla till IVO om de får indikationer på att personlig assistans inte utförs med god kvalitet.

Syftet med förslaget är ta tillvara den närhet kommunerna har till olika assistansverksamheter och genom att de flesta enskilda ofta får andra insatser av sin hemkommun. Förslaget ger en ökad möjlighet att fånga upp situationer som inte uppfyller målen med personlig assistans.

De kommunala besluten ska föras över till staten

Vi föreslår att det statliga huvudmannaskapet ska träda i kraft den 1 januari 2026 och att de kommunala besluten om personlig assistans från detta datum ska föras över löpande till Försäkringskassan. Staten bör ansvara för planeringen av den praktiska överföringen av kommunala beslut. I stort sett alla kommunala beslut ska föras över till staten.

Överföringen bör utgå från att lagakraftvunna beslut kan föras över till staten inom loppet av tolv månader från ikraftträdandet. Den absoluta merparten av de kommunala besluten bör vara överförda senast den 31 december 2026.

Kommunerna ska anmäla sina lagakraftvunna beslut till Försäkringskassan, som ska besluta om rätt till assistansersättning med utgångspunkt i det kommunala beslutet. Försäkringskassan ska inte pröva den enskildes rätt till assistansersättning i samband med överföringen. Försäkringskassans beslut med anledning av en överföring ska gälla tills vidare och omfattas av särskilda omprövningsregler.

Kommunerna fortsätter att ha ansvaret för beslut om och finansiering av personlig assistans fram tills att Försäkringskassan har tagit över kommunens ärende. Vi föreslår att kommunerna ska kunna få ersättning för de kostnader för personlig assistans som de har haft efter ikraftträdandet fram till att Försäkringskassan tar över besluten.

Vi föreslår en sekretessbrytande bestämmelse i form av en uppgiftsskyldighet för kommunerna att i samband med överföringen lämna över de uppgifter som är nödvändiga för att Försäkringskassan ska kunna fullgöra sitt uppdrag inom ramen för assistansersättningen. Vi bedömer att det inte behövs någon lagändring för att myndigheterna ska få behandla nödvändiga personuppgifter i samband med överföringen.

Det finns ett fåtal beslut som avviker från reglerna i socialförsäkringsbalken allt för mycket för att de ska kunna föras över till staten utan negativa effekter för de enskilda. Vi föreslår att kommunerna ska fortsätta att ansvara för dessa beslut.

Förslagen bör leda till minskade administrativa kostnader men något ökade kostnader för assistansersättningen

Vi bedömer att våra förslag kommer att leda till årliga kostnadsbesparingar för det offentliga med totalt sett cirka 140 miljoner kronor. Vi beräknar att förslagen kommer att leda till en årlig besparing av administrativa kostnader med 240 miljoner kronor, samtidigt som vi bedömer att kostnader för assistansersättning kommer att öka med ytterligare 100 miljoner kronor. Besparingen av administrativa kostnader består av att kommunernas kostnader för handläggning och administration minskar med mer än vad Försäkringskassans kostnader för handläggning och administration ökar.

Vi bedömer att kostnaderna för assistansersättningen kommer att öka till följd av ett förändrat huvudmannaskap och av att Försäkringskassan ska tillämpa nuvarande kvalifikation för personlig assistans i LSS. Utöver kostnadsökningen för handläggning och administration uppskattar vi att Försäkringskassans kostnader kommer att öka med 100 miljoner kronor årligen. Kostnadsökningen beror framför allt på att vi bedömer att antalet personer som har rätt till assistansersättning kommer att öka något vid en övergång till ett statligt huvudmannaskap eftersom det då blir en mer likvärdig tillämpning över hela landet jämfört med i dag när 290 kommuner beslutar om rätten till personlig assistans.

Till detta kommer också kostnader av engångskaraktär. Det rör sig om cirka 46 miljoner kronor som Försäkringskassan behöver för att förbereda och genomföra överföringen av kommunala beslut.

Därutöver bedömer vi att det även kan finnas ett ”ackumulerat behov” av personer som kan komma att ansöka om assistansersättning vid införandet av ett statligt huvudmannaskap. Vi bedömer att ett sådant ackumulerat behov skulle kunna vara fem år inför införandet av ett statligt huvudmannaskap, vilket skulle motsvara en totalkostnad på cirka 500 miljoner kronor. Denna kostnad är av engångskaraktär och bör uppkomma under de första åren efter en övergång till ett statligt huvudmannaskap.

Statens ökade kostnader för förberedelse och överföring och det ackumulerade behovet bör finansieras genom den besparing av administrativa kostnader som förslagen beräknas leda till.

Beräkningarna av vad våra förslag kostar påverkas av flera faktorer. Våra beräkningar är därför osäkra. Till detta kommer också att

de förändringar i rätten till personlig assistans som trädde i kraft den 1 januari 2023 påverkar både hur många personer som kan få rätt till assistansersättning och hur många kommunala beslut som kommer att föras över till staten.

Utredningen föreslår att anslaget för kommunalekonomisk utjämning minskas med 10 323 miljoner kronor i 2021 års kostnads- och volymnivå till följd av huvudmannaskapsförändringen.

Utjämningsystemet för LSS-verksamhet anpassas till förändringen i kommunernas uppgifter inom verksamhetsområdet. Under de två första åren efter genomförandet av huvudmannaskapsförändringen bör speciella beräkningsregler för att överbrygga den tidseftersläpning som finns i utjämningsystemet tillämpas.

Lättläst sammanfattning

Huvudmannaskapsutredningen är en statlig utredning som har undersökt huvudmannaskapet för insatsen personlig assistans.

Huvudmannaskap betyder vem som ansvarar.

Kommunerna och staten ansvarar tillsammans för insatsen i dag.

Utredningen har undersökt fördelar och nackdelar med tre olika sätt att organisera huvudmannaskapet:

- Kommunerna och staten ansvarar tillsammans för insatsen
- Staten ansvarar för insatsen
- Kommunen ansvarar för insatsen

Utredningen ska också föreslå hur ett statligt huvudmannaskap ska fungera och räkna ut kostnaderna för detta.

Staten ska ha huvudmannaskap för personlig assistans

Utredningen visar att alla tre sätten
att organisera huvudmannaskapet
har fördelar och nackdelar.

Men det bästa alternativet är
att staten ansvarar för insatsen.

Om staten ansvarar för personlig assistans
kan besluten om insats bli mer lika i hela landet.
Det blir också lättare att arbeta
för att stoppa pengar som betalas ut fel och fusk.

Eftersom statens ekonomi är större än kommunens
kan fler få den insats de har rätt till
om behovet eller kostnaden ökar mycket.
På så sätt är det inte pengarna som bestämmer
om en person får den insats hen behöver.

En nackdel med ett statligt huvudmannaskap är
att avståndet mellan de som använder assistans
och huvudmannen ökar.

En annan nackdel är att staten, regionerna
och kommunerna måste samordna sina insatser.
Men utredningen föreslår
hur det ska kunna fungera på ett bra sätt.

Staten som huvudman kan inte ensam skapa en bra insats för framtiden

Ett statligt huvudmannaskap är ett första steg för att göra insatsen personlig assistans mer lik i hela landet.

Men det löser inte alla problem eller frågor om insatsen.

En viktig fråga är till exempel vilka behov som en person måste ha för att ha rätt till personlig assistans.

En annan viktig fråga är hur insatserna ska kunna följas upp och kontrolleras.

Hur dessa frågor ska lösas måste vara nästa steg i arbetet.

Staten ska ansvara för beslut och finansiering av personlig assistans

Utredningens förslag är att Försäkringskassan ska ansvara för beslut om insatsen personlig assistans och för finansieringen.

Finansieringen ska också i framtiden vara assistansersättning som det står i lagen socialförsäkringsbalken. På så sätt ökar möjligheterna för användarna

att bestämma vem som ska ge dem assistans och på vilket sätt.

Ibland kan en person snabbt behöva mer assistans under en tid, det som kallas tillfälligt utökad assistans. Försäkringskassan ska ansvara för ansökningar om tillfälligt utökad assistans. Därför är det viktigt att Försäkringskassan organiserar sitt arbete så att de kan arbeta på ett snabbt sätt med dessa ansökningar.

Efter att staten tagit över ansvaret för insatsen ska Försäkringskassan och regeringen undersöka hur lång tid det tar för en person att få besked om assistansersättning och om tillfälligt utökad assistans.

Det finns regler för kommunens ansvar för insatsen. När staten tar över ansvaret ska dessa regler tas bort.

Kommunerna ska fortsätta utföra personlig assistans

Kommunerna har organisation, kunskap och erfarenhet att utföra personlig assistans. Utredningen föreslår därför att kommunerna ska fortsätta ordna personlig assistans om det finns behov av det.

Det kan till exempel vara när det inte finns någon annan som användaren kan välja.

Det kan också vara om den som ordnar assistansen inte kan ge all assistans som användaren har rätt att få.

Kommunernas ansvar för att utföra assistans skrivs in i LSS.

Arbetsgivaren ansvarar för sjuklön för personliga assistenter

När staten blir huvudman ska arbetsgivarna ansvara för de personliga assistenternas sjuklön. Kommunerna har tidigare ansvarat för detta.

Utredningen föreslår en ändring i lagen socialförsäkringsbalken om att staten ska ersätta arbetsgivaren för detta som del av schablonersättningen.

Utredningen föreslår att schablonen för ersättning per timme höjs med 4,35 kronor.

Schablonen ska sedan höjas varje år på samma sätt som den vanliga ersättningen.

En del personer anställer sina egna personliga assistenter. Det finns regler för

hur schablonen ersätter delar av assistenternas sjuklön. Reglerna säger att de timmar som användaren fått för sjuklön är de timmar som hen ska använda. Om timmarna inte räcker kan användaren ansöka om tillfälligt utökad assistans. Utredningen förslår att dessa regler ska fortsätta gälla när staten är huvudman.

Kvalifikation för att få personlig assistans enligt LSS

Kvalifikation är krav på vilka behov en person måste ha för att få personlig assistans eller assistansersättning.

Utredningen tycker att kvalifikation är viktigt för att Försäkringskassan ska kunna ta bra beslut om insatsen.

Utredningen har ett huvudförslag och ett alternativ till huvudförslaget.

Huvudförslag:**Samma kvalifikation för att få personlig assistans efter att staten tagit över ansvaret**

Utredningens förslag är att den kvalifikationen som finns i dag för att en person ska få personlig assistans enligt LSS ska vara kvar.

Men i dag finns en regel att en person måste ha vissa behov av assistans minst 20 timmar i veckan för att få assistansersättning. Den regeln ska tas bort.

Försäkringskassan ska i stället pröva varje persons behov av stöd och service. De ska undersöka vilket stöd en person behöver, hur hen kan få stödet på bästa sätt och hur många timmar personen behöver stöd. Försäkringskassan ska alltså ta hänsyn till både kvalitet och kvantitet när de fattar beslut om personens rätt till assistansersättning.

Utredningen tycker att detta stämmer bra med assistansreformen och med det som står i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Utredningen har fått synpunkter på att det många gånger är svårt att veta hur kvalitet och kvantitet ska vägas tillsammans när ett beslut om insats ska fattas.

Behoven en person har kan också ändras över tid. Försäkringskassan behöver därför mer riktlinjer för hur de ska göra det.

Men utredningens uppdrag har inte varit att föreslå några ändringar som påverkar rätten till personlig assistans. Därför ger utredningen inte något förslag om ändring av lagen.

Utredningen ger inte heller några förslag om vad Försäkringskassan får eller ska ta hänsyn till när de fattar beslut om insatsen.

Alternativt förslag:

Grundläggande behov och andra personliga behov med en gräns för antalet timmar ska bestämma rätten till assistansersättning

Utredningen tycker att kvalifikationen är en viktig del för att skapa insatsen personlig assistans på ett bra sätt nu och i framtiden.

Därför har utredningen ett alternativ till huvudförslaget:

För att få rätt till assistansersättning ska en person behöva hjälp med grundläggande behov mer än 3 timmar per vecka och personens hela behov av stöd ska vara mer än 20 timmar per vecka.

Kommunen ska inte betala för assistansersättningen

Utredningen föreslår att kommunerna inte längre ska vara med och betala de första 20 timmarna per vecka av assistansersättningen.

När staten blir huvudman för insatsen ska staten ansvara för alla beslut om assistans och betalning av stödet.

Tydligare definition av vad god kvalitet är

Det behöver bli tydligare i LSS vad god kvalitet är när det handlar om användarens rätt att vara med och bestämma om sin personliga assistans, alltså rätten till självbestämmande.

Utredningen föreslår därför att LSS ska ha tydligare regler för användarens rätt till självbestämmande.

Kommunen ska anmäla om insatsen personlig assistans inte fungerar bra

Avståndet blir längre mellan användare och huvudman när staten får ansvaret för personlig assistans.

Därför ska kommunerna fortsätta att ha en roll i hur insatsen fungerar och utförs. Kommunerna ska kunna anmäla till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) om de upptäcker att en insats inte fungerar bra eller inte har god kvalitet.

Staten ska ta över kommunernas beslut

Utredningen föreslår att staten ska ta över ansvaret för insatsen personlig assistans den 1 januari år 2026. Då ska kommunernas beslut om personlig assistans enligt LSS börja föras över från kommunerna till Försäkringskassan.

Kommunerna ska anmäla till Försäkringskassan de beslut om personlig assistans som kommunen redan fattat.

Försäkringskassan ska inte ändra de besluten. Särskilda regler om detta ska finnas under den första tiden som staten tar över ansvaret för insatsen.

Försäkringskassan ska ha tagit över de flesta av besluten den 31 december 2026.

Kommunerna ska fortsätta ansvara för vissa beslut

Det finns några få beslut som inte kan föras över till staten eftersom det i så fall skulle bli sämre för användaren.

Det är beslut som inte följer reglerna i lagen socialförsäkringsbalken.

Utredningen föreslår att kommunerna får fortsätta att ansvara för dessa beslut.

Kommunerna ska få ersättning från staten

Kommunen fortsätter att ansvara för beslut om och finansiering av personlig assistans fram till att Försäkringskassan tar över besluten.

Men utredningen föreslår att kommunen ska kunna få ersättning från staten för de kostnader kommunen haft för personlig assistans efter 1 januari 2026 fram till att Försäkringskassan har tagit över beslutet.

Kommunerna ska lämna uppgifter till Försäkringskassan

Kommunerna har sekretess.

Det betyder att de inte får berätta för någon annan den information de har om en medborgare.

Men utredningen föreslår att kommunen måste lämna alla uppgifter till Försäkringskassan som Försäkringskassan behöver för att ta över beslutet.

Kommunerna kan göra det utan att bryta mot lagen om sekretess.

Förslagen minskar kostnaderna för administration men ökar kostnaderna för assistansersättning

Förslagen i utredningen kommer att minska kostnaderna för administration.

Men kostnaden för assistansersättning ökar.

Fler personer kommer ha rätt till assistansersättning när besluten om personlig assistans blir mer lika efter att staten fått ansvaret för insatsen.

Försäkringskassan kommer också att behöva mer pengar under en tid för att förbereda och börja det nya arbetet.

Utredningen tror också att det blir fler personer som kommer få assistansersättning i början.

Förslagen i utredningen kommer att leda till minskade kostnader för det offentliga. Utredningen tror att den totala minskningen per år blir 140 miljoner kronor. Men det är svårt att räkna ut eftersom det är osäkert hur många fler personer som kommer att få ersättning för assistans.

Budgeten för att jämna ut skillnader mellan kommuner ska bli mindre

Kostnaden för att ansvara för insatsen personlig assistans och annan LSS-verksamhet kan vara mycket olika i olika kommuner. Därför finns en särskild budget för att jämna ut kostnader mellan kommuner så att det är möjligt för alla kommuner att ge stöd och omsorg.

När staten nu tar över ansvaret för insatsen kommer kostnaderna för kommunerna att bli mindre. Utredningen föreslår därför att staten ska minska den budget som finns för att jämna ut skillnader mellan kommunerna.